

Tandori Dezső

A földi pálya

Mintha kisiklatna egy földi pálya
– minden más pályáról! maradjak itt!
s mindennél világosabb naphomálya
elfedi képzelhető egeit.
Hagyja, persze, madarak szálljanak
az idegenebb boltozat alatt,
és hogy közelemben vannak: maradhat,
de mindegyre a Földi Ív alatt csak.

Kettészakadások búcsú-korára
születtem volna? mily szabályait
kell tanulnom, ha nem holnapra, mára?
A nem-is-kértet, hogy elérkezik,
üdvözljem? Hogy még mim is akad,
mikor leakadnék?! „A madarak...!”
Jel-képek sose voltak, hiszen annak
elemei, tűnt Mennyként, bontva vannak.

Az elköszönő különszakadások
helyén semmit nem is helyettesíthetünk.
Álmodni lehet...? a „mások” se mások,
körülvesz minket újra csupa hívünk?
De hát ők is: hogy ők mennyit civódtak!
Igazi együttesüktől megóvtak.
A kockázatok kora sose jár le;
ily nyugalom, azt se tudhatni, várt-e:

mégis, jön valami várakozás, ott,
ahol... de hát mi ez a Földi Ívünk?
S hogy éri végpontját egy Szerte-Tárt Fok?
Hogy tér vissza „amúgy”, ami „emígy” tűnt?
Hajnalodik, hagyom az órahosszat –
– tűnődést; valakik rám várakoznak,
mint a tréfában... nehéz hinni: más-e,
amit képzelek... Nem mondja madár se.

Egy délelőtt

Majd, valahára
 elérkezik csak két idő határa,
 s ahogy szokták köröttem egyre, mindig:
     egymást leintik.
     Így integetve
 lengetem lábam még-meg-nincs terekbe,
 így ír le alakot, még, egy madár: itt,
     ám egyre tágit.
     Arrébb leülve,
 a kalitkarács-közre-fonta fűre,
 előre nem jelzi sejtett tudásom:
     valaki másom
     két idejéből
 egyikhez se jut majd, s amit nem ér föl
 a bárhogy engedő igen-nem ész,
     lesz soha-rész,
     és mintha ennyi
 lett volna, ennyi se lett volna, hogy pihenni
 és fáradozni fényben és sötétben –
     megfut, nem értem,
     elém, a sor,
 és ez a több lesz kevesebb valamikor,
 eláll a szó, s az érintés nesz ez:
     egyőnk se lesz.
     Egyőnk se nincs.
 S az se, kinek szólhatnék, „hogya csak egyet ints”.
 Valami majd [egy-sor-egy-délelőtt] csak megszalad, s
 egy pillanat, s – – –

Az utolsó veréb Velencében

Velencei utolsó napunkon, 1976-ban, egy úszó vendéglő
 fa korlátján állt; és lefényképeztem. Egy amatőrfilm
 kockája. 1977-ben ugyanilyen amatőr módon egy társa
 olyasmit indított el, itthon már, ami
 lehetetlenné tette bármi visszatérésünket.

Bárhová. Tíz és fél év telt el azóta. Ha itthagy,
azon gondolkodom, ami a filozófia egyik – egyetlen –
valódi kérdése. Ám ő is csak az élet ilyen egyik-egyetlene.
Még ezen sem gondolkozhatom hát igazán. Ennyit
a gondolkozásról. S róla mennyit?

Mennyit voltam veled, vagyok veled? És mi ez a „mennyi”
is; mennyi? Mennyi lesz utána, majd, ami lesz?
Vannak társai, Amatőr Egyetlenség az egyetlensége,
tehát valami más van, nem a kizárólagosság,
még megtörténhet, hogy ő maga, meg ő-és-én-magunk.

Valakik együtt voltak, és, mert nincs túlja,
elválnak egymástól örökre. Ha kitömetném, még belé is
rugnék, egyszer, talán, átröpténe a szoba legnagyobb
átlója mentén. Vagy a szeme lenne hamis üvegszem.
Mégis itt lenne – „Szpéró, Szpéró” –, beszélhetnék

a jellegzetes fehér tollakhoz, melyek
ugyanannyiak csak, mint egy vers stílusa.

A visszahajnalodás

Mire hajnalodik, kérdezem, a talán agyon-ismert
helyen, valami koszvadtságra, holott miért megyek
ilyen korán, burgonyát, diót és salátát hozok nekik,
és hazafelé még mindig – leszállt közben a köd
is, valaki, hallom, még láttam az imént, elzuhan

a fagykencés járdán, tápázkodik –, még mindig
ugyanaz a félsötét, és hazaérésem ugyanilyenmi:
visszatápázkodás. Még lesz fél órám, foglalkozhatom
valamivel, elolvashatom az újságot. Kinézhetek
az ablakon, amott, ahonnét jöttem az imént, a fenyők,

nem terjeszkedett odáig az autóparkoló, és Szpéró
elődjének ott az egyik fa tövében a sírja. Szegény
F., F.-ka, ezt gondolom, ahogy olykor eljövök a fa mellett.
Ha ő el nem pusztul egy hajnalban, úgy, éhen nem
hal, végeredményben, nincs Szpéró, senki se

tudott volna fehér szárnytollairól; és most már ő is
sok évvel múlik, s ahogy egy Fehér Korszak vissza nem tér

– mi tér, mi tér –, ahogy ez nem a hajnal, bármi játéka
van, nem a hajnalodások rendszere, nem is az, hogy akkor
itt, miattuk, enyhe koszvadságban és sehol máshol, csak itt:

miattuk: visszahajnalodva mintegy, ahogy minden példa erre mutat:
az nem, az más, más lesz, senki miatt nem lesz, és a
legkomorabb hajnal, bármi pillanatban, mert úgy lesz mégis „valami”
– úgy kell lennie.

Tóth Ákos

Versposta Tandori módra

FILOLÓGUSI-KÖZREADÓI JEGYZET

A Tandoriról szóló kritikai irodalmat olvasva alapbenyomásunkká válhat, hogy az írásoknak, az írásművészetnek [főként: a verseknek] szentelt figyelem mellett rendre feltűnnek a szerző személye iránti megkülönböztetett érdeklődés jelzései is. E nyomok azonban semmiképpen sem hozhatók kapcsolatba a rendszerváltás utáni évek-évtizedek jelenségével, az irodalom területén is mind természetesebbnek (?) mondható bulvártendenciák elterjedésével. A Tandori személyére irányuló kollektív kíváncsiság sokkal inkább a szerző 1970-es évek végén bejelentett életmódváltásával, az „eleven elzárkózásként” elgondolt és megvalósított jelenlétével van összefüggésben, s igazán paradox jelenségnek nevezhető a „szerző halálát” hirdető irodalomtudományos gondolkodás időszakában, főképpen pedig egy olyan íróról szólva, akinek életműve a szubjektivitás későmodernségen túli problematikus kérdéseivel szembesít. Tandori egyedi és különleges kapcsolódása az irodalmi intézményrendszerhez, a nyilvánosság fórumaihoz komplex módon mutatkozik meg abban az aprólékosan kidolgozott és következetesen képviselt emberi-szakmai habitusban, mely művei kiadástörténetéből, terjedelmes levelezésének lényeges közléseiből, valamint a róla szóló leírásokból körvonalazódik. Ennek a magatartásnak egy megkapó példájáról, a Tandori-anekdotakör egy jellegzetes epizódjáról tudósít Ferencz Győző az alábbi esszéjének részletével: „A Vár túloldalán ott volt Tandori, aki hajnali sétáin verset dobott a postaládámba. Jobb volt, mint az újság.”¹ A szerző bizonyára fontosnak ítéli Tandorival kapcsolatban ezt az emléket, mert a pályatárs 80. születésnapjára írt, barátságuk történetét összefoglaló költeményében újra elbeszéli azt olvasói számára: „...új, meg nem jelent / verseinek indigós másolatait, kézjegyével ellátva, / hajnalonta – SZEMÉLYESEN! – a postaládámba dobta.”²

Az esszében és versben emlegetett verskéziratok szerencsére az elmúlt évtizedekben megőrződtek, s ma is annak a Ferencz Győzőnek tulajdonában vannak, aki Tandori halála után betekintést engedett gyűjteménye ezen darabjai közé. A költő-irodalomtörténész összesítése szerint egy viszonylag rövid időszakon belül

1 Ferencz Győző, *Költőzöben*, Budapest 2004/8., 18.

2 Ferencz Győző, *Hangok, személyesen*, 2000 2018/11., 5.